

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Bydgoszczy

LBY – 4101-10-02/2012

P/12/094

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Bydgoszczy

ul. Wały Jagiellońskie 12, 85-950 Bydgoszcz

T +48 52 567 58 00, F +48 52 567 58 60

lby@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/12/094 – Profilaktyka narkomanii w szkołach.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Bydgoszczy
Kontroler	Karolina Lahutta, specjalista k.p., upoważnienie do kontroli nr 83087 z dnia 24 września 2012 r. (dowód: akta kontroli str. 1-2)
Jednostka kontrolowana	Gimnazjum nr 9 im. Powstańców Wielkopolskich w Bydgoszczy, ul. Gajowa 94, 85-717 Bydgoszcz, (zwane dalej „Gimnazjum”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Wojciech Murawski, Dyrektor Gimnazjum. (dowód: akta kontroli str. 3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹ działalność kontrolowanej jednostki w zakresie planowania oraz wdrażania działań w obszarze profilaktyki narkomanii w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012.

Uzasadnienie oceny ogólnej

Ustalone w toku kontroli nieprawidłowości polegające na niezrealizowaniu przez wszystkich wychowawców zaplanowanych w Szkolnym Programie Profilaktyki i Programie Wychowawczym Gimnazjum zajęć związanych z profilaktyką uzależnień oraz na nierzetelnym udokumentowaniu przeprowadzonych zajęć nie zmieniły pozytywnego obrazu działań podejmowanych przez Gimnazjum w kontrolowanym zakresie, na który złożyły się w szczególności:

- wdrożenie w okresie objętym kontrolą różnorodnych działań z zakresu profilaktyki narkomanii, którymi objęto w roku szkolnym 2010/2011 całą zbiorowość uczniów Gimnazjum, a w roku szkolnym 2011/2012 uczniów wszystkich klas pierwszych i drugich oraz pięciu z siedmiu klas trzecich. W szczególności Izba pozytywnie ocenia fakt zrealizowania wśród młodzieży Gimnazjum zajęć w ramach programu profilaktycznego „Trzeci Elementarz, czyli program siedmiu kroków”, który jest programem o potwierdzonej skuteczności, zamieszczonym w Banku Programów Profilaktycznych Ośrodka Rozwoju Edukacji,

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

- intensywna współpraca Gimnazjum z innymi jednostkami realizującymi działania z zakresu profilaktyki uzależnień, w szczególności z Bydgoskim Ośrodkiem Rehabilitacji Terapii Uzależnień i Profilaktyki BORPA, (zwanym dalej „BORPA”), Strażą Miejską i Komendą Miejską Policji w Bydgoszczy,
- przygotowanie nauczycieli do przeciwdziałania narkomanii poprzez przeprowadzenie szkolenia kadry pedagogicznej w zakresie zagrożeń związanych ze środkami psychoaktywnymi,
- planowanie działań profilaktycznych w oparciu o wyniki diagnozy zachowań problemowych wśród młodzieży Gimnazjum, a także potrzeb i oczekiwań uczniów, nauczycieli i rodziców.

Jednocześnie NIK zwraca uwagę, że niezdefiniowanie w Szkolnym Programie Profilaktyki jego celów w sposób obiektywnie weryfikowalny za pomocą wskaźników, brak wskazania perspektywy czasowej programu oraz niekonkretne sformułowanie zaplanowanych działań utrudnia rzetelną ewaluację programu pod kątem osiągniętych rezultatów.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Planowanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

1.1. Szkolny Program Profilaktyki

Opis stanu
faktycznego

Zgodnie z załącznikiem nr 4 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.² w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, zwanym dalej „załącznikiem nr 4”, działalność edukacyjna szkoły jest określona m.in. przez program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

W okresie objętym kontrolą w Gimnazjum obowiązywał Szkolny Program Profilaktyki, (zwany dalej „SPP”), opracowany w okresie od czerwca do września 2009 r. przez zespół wychowawczy pracujący pod przewodnictwem pedagoga szkolnej, zaakceptowany we wrześniu 2009 r. przez Prezydium Rady Rodziców oraz Radę Pedagogiczną Gimnazjum. Pedagog szkolna nie uczestniczyła w szkoleniach dotyczących zasad tworzenia programów profilaktycznych.

We wrześniu 2010 r. program ten został uaktualniony zgodnie z uchwałą Rady Pedagogicznej Gimnazjum i w porozumieniu z Radą Rodziców. Przed aktualizacją SPP przewidziany był do realizacji w roku szkolnym 2009/2010, po zmianie nie założono norm czasowych jego obowiązywania.

(dowód: akta kontroli str. 4-21)

SPP został oparty na diagnozie zachowań ryzykownych wśród młodzieży Gimnazjum, a także potrzeb i oczekiwań uczniów, nauczycieli i rodziców. Jako narzędzia diagnostyczne wykorzystano: ankietę dla rodziców, wywiad z nauczycielami oraz ankietę dla uczniów dotyczącą zjawiska przemocy i agresji. Uzyskane w ten sposób informacje uzupełniono wnioskami z analizy sytuacji wychowawczej w Gimnazjum sporządzonej przez pedagoga szkolnego za rok szkolny 2008/2009.

² Dz. U. z 2009 r., Nr 4, poz. 17 - rozporządzenie obowiązywało do dnia 31 sierpnia 2012 r.,

Zgodnie z przeprowadzoną diagnozą, której wyników nie zamieszczono w SPP, do głównych zachowań problemowych w Gimnazjum należały: wagary, agresja psychiczna i fizyczna, palenie papierosów i spożywanie alkoholu. Problem zażywania narkotyków w roku szkolnym 2008/2009 nie został zdiagnozowany jako problem wychowawczy wśród uczniów Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 17-30)

W kolejnych latach szkolnych w Gimnazjum podejmowane były działania służące sprawdzeniu, czy treści zawarte w SPP pozostały aktualne. W ich ramach prowadzono obserwację uczniów, pedagog szkolny sporządzała coroczną analizę sytuacji wychowawczej oraz przeprowadzano badania ankietowe, w tym m.in. w styczniu 2010 r. przeprowadzono wśród uczniów Gimnazjum ankietę na temat uzależnień młodzieży od środków psychoaktywnych. Wyniki tej ankiety wskazały m.in. że 90% badanych wie, że narkotyki i leki uspokajające są substancjami uzależniającymi oraz że zetknęli się oni ze zjawiskiem uzależnienia w otoczeniu (głównie w środowisku kolegów). Większość ankietowanych (ponad 80%) uznała dostęp do środków psychoaktywnych za łatwy lub raczej łatwy. Zapytani natomiast o kontakty ze środkami uzależniającymi ankietowani wskazali m.in. na marihuanę (3 odpowiedzi), amfetaminę (2 odpowiedzi), sterydy (1 odpowiedź) i leki uspokajające (2 odpowiedzi).

(dowód: akta kontroli str. 114-136)

Cel główny SPP określony jako „Promowanie wśród uczniów zdrowego stylu życia oraz zapobieganie niedostosowaniu społecznemu” miał być realizowany poprzez działania podejmowane w trzech obszarach: [1] Promocja zdrowia, [2] Zapobieganie niedostosowaniu społecznemu nieletnich, [3] Profilaktyka uzależnień.

Dla realizacji każdego z ww. obszarów przewidziano zoperacjonalizowany cel nazwany przez twórców SPP „Zadaniem”, działania nazwane „Sposobem realizacji” i realizatorów. Sposoby realizacji działań w przeważającej mierze (poza czterema przypadkami)³ sformułowane zostały jednoznacznie co do ich rodzaju, jednakże bez skonkretyzowania nazw założonych do realizacji programów profilaktycznych, tematów zajęć, prezentowanych filmów lub spektaklów.

W SPP nie zdefiniowano harmonogramu działań określającego długość i termin realizacji działań, ich natężenia (wydarzenia incydentalne czy ciągłe), odbiorców oraz spodziewanych efektów poszczególnych działań. Jako odbiorców SPP wskazano uczniów klas I-III Gimnazjum. Odbiorcy zdefiniowani zostali dla całego SPP, bez przypisania ich (lub wyodrębnionej podgrupy) do konkretnych zadań.

(dowód: akta kontroli str. 4-12)

Dla realizacji obszaru „Profilaktyka uzależnień” określono w SPP następujące działania z zakresu profilaktyki uniwersalnej i selektywnej:

Lp.	Zadanie	Sposób realizacji
1.	Zapoznanie uczniów i rodziców z rodzajami uzależnień, ich skutkami i	Utworzenie biblioteczki dotyczącej różnych rodzajów uzależnień, w tym narkomania, lekomania. Prowadzenie zajęć profilaktycznych na temat uzależnień i zagrożeń z nimi związanych. Zwrócenie uwagi uczniów i ich rodziców na pierwsze sygnały ostrzegawcze.

³ Zwrócenie uwagi uczniów i ich rodziców na pierwsze sygnały ostrzegawcze, Uświadczenie uczniom konieczności kształtowania w sobie postaw asertywnych, Prezentowanie zachowań asertywnych w konkretnych sytuacjach życiowych, Ćwiczenie umiejętności asertywnego odmawiania

	sposobami zapobiegania.	Realizacja zajęć nt. korzyści i zagrożeń ze strony Internetu. Prowadzenie programów profilaktycznych dotyczących uzależnień. Projekcje filmów video na temat uzależnień. Organizowanie wyjść na spektakle profilaktyczne.
2.	Rozwijanie u uczniów zachowań asertywnych Redukcja agresji i przemocy wśród uczniów.	Uświadomienie uczniom konieczności kształtowania w sobie postaw asertywnych, Prezentowanie zachowań asertywnych w konkretnych sytuacjach życiowych, Projekcja filmów wideo na temat zachowań asertywnych oraz pokazujących sposoby przeciwstawiania się przemocy i agresji. Ćwiczenie umiejętności asertywnego odmawiania. Analiza informacji o przemocy i agresji w szkole, zgłaszanych przez uczniów i rodziców, podejmowanie interwencji.
3.	Otoczenie opieką uczniów, u których występują zachowania ryzykowne.	Rozmowy indywidualne z uczniami. Terapia indywidualna. Spotkania z rodzicami uczniów mających problemy. Kierowanie uczniów i rodziców do specjalistycznych instytucji zajmujących się leczeniem uzależnień. Prowadzenie w szkole Punktu Interwencji Szkolnej BORPA i Szkolnego Klubu Profilaktyki BORPA. Kierowanie uczniów niedostosowanych społecznie na terapię do Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 1 i innych instytucji współpracujących ze szkołą, realizacja zajęć socjoterapeutycznych.

(dowód: akta kontroli str. 4-12)

Przy opracowywaniu SPP uwzględniono współpracę Gimnazjum ze Strażą Miejską, Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną nr 1 w Bydgoszczy oraz BORPĄ.

(dowód: akta kontroli str. 4-12, 17-21)

Działania profilaktyczne zaplanowane zostały w SPP w odniesieniu do wszystkich rodzajów uzależnień, bez ich szczegółowego ukierunkowania na profilaktykę narkomanii. Umieszczone one zostały w szerszym kontekście działań wzmacniających pożądane postawy, tj. dotyczących radzenia sobie z przemocą, asertywności i dbałości o zdrowy styl życia.

Ponadto treści związane z profilaktyką uzależnień i wzmacnianiem postaw pożądanych zostały wprowadzone począwszy od roku szkolnego 2011/2012 do programu wychowawczego Gimnazjum poprzez określone w tym dokumencie tematyki godzin do dyspozycji wychowawcy.

(dowód: akta kontroli str. 103-113)

SPP nie przewidywał działań skierowanych do grona pedagogicznego. Zgodnie z wyjaśnieniami pedagog szkolnej, twórcy programu założyli, że działania te będą objęte wewnątrzszkolnym systemem doskonalenia nauczycieli.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

W postanowieniach końcowych SPP zapisano, że aktualizacja i dostosowanie programu do rzeczywistych potrzeb szkoły nastąpi na początku każdego roku

szkolnego. SPP nie wskazywał sposobów przeprowadzenia ewaluacji po zakończeniu jego wdrażania.

(dowód: akta kontroli str. 4-12)

Pedagog szkolna wyjaśniła w tym zakresie m.in., że twórcom programu wydawało się oczywistym, że będzie podlegał on ewaluacji, co zaznaczono w zakończeniu programu nie wskazując jednakże narzędzi tej ewaluacji.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Oprócz celu głównego, w SPP obowiązującym w Gimnazjum w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 założono 16 celów szczegółowych nieprzypisanych do żadnego z obszarów realizacji działań programu ani adresatów SPP. Wśród tych celów wymieniono m.in. dostarczenie podstawowych informacji o alkoholu i innych substancjach uzależniających oraz wynikających z nich zagrożeń, zapoznanie uczniów z mechanizmami wchodzenia w uzależnienie, wskazanie perspektyw zdrowego życia i drogi do satysfakcji osobistych bez zażywania alkoholu i innych substancji uzależniających, zwrócenie uwagi rodziców na sygnały ostrzegawcze pojawiające się w przypadku uzależnień, informowanie uczniów o odpowiedzialności prawnej nieletnich. Do monitorowania ww. celów nie założono w SPP żadnych mierników stopnia ich osiągnięcia. Mierników takich nie założono również w odniesieniu do przypisanych do poszczególnych zadań w obszarze Profilaktyka uzależnień celów nazwanych przez twórców SPP „zadaniami”.

Dyrektor Gimnazjum, Wojciech Murawski, wyjaśnił m.in., że miernikami stopnia osiągnięcia celów zawartych w programie była analizowana sytuacja wychowawcza, występujące w szkole problemy lub ich brak.

(dowód: akta kontroli str. 190)

W ocenie NIK sposób sformułowania celów polegający na opisie działań bez ukierunkowania na efekt, który działania te mają przynieść, jak również brak założenia obiektywnie weryfikowalnych wskaźników osiągnięcia celów, utrudnia właściwą ewaluację SPP i ocenę skuteczności programu.

1.2. Plany doskonalenia nauczycieli

Na lata szkolne 2010/2011 i 2011/2012 przygotowano Plany Wspomagania obejmujące roczne plany szkoleń i warsztatów nauczycieli Gimnazjum, zwane dalej „PW 2010/2011” oraz „PW 2011/2012”. Zarówno PW 2010/2011, jak i PW 2011/2012 nie przewidywał szkoleń nauczycieli w obszarze profilaktyki narkomanii. Szkolenia z tego zakresu nie były również zaplanowane w SPP.

(dowód: akta kontroli str. 31-32)

Dyrektor Gimnazjum, Wojciech Murawski w kwestii niezaplanowania szkoleń nauczycieli w zakresie związanym z profilaktyką narkomanii wyjaśnił m.in., że nie zgłoszono mu potrzeby ich przeprowadzenia. Wskazał ponadto, że wewnętrzne doskonalenie nauczycieli konstruowane jest w oparciu o potrzeby nauczycieli i dyrekcji oraz ewentualne niepokojące zjawiska w szkole.

(dowód: akta kontroli str. 35-37)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

1.3. Procedury postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń

Opis stanu faktycznego

Strategia działań wychowawczych i zapobiegawczych oraz interwencyjnych wobec dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, o której mowa w § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 stycznia 2003 r.⁴ w sprawie szczegółowych form działalności wychowawczej i zapobiegawczej wśród dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, zwanego dalej „rozporządzeniem MEN”, nie została w Gimnazjum opracowana w formie odrębnego dokumentu. Statut Gimnazjum nie przewidywał utworzenia ww. strategii.

(dowód: akta kontroli str. 41-57)

Dyrektor Gimnazjum Wojciech Murawski wyjaśnił m.in., że w Gimnazjum nie opracowano odrębnej strategii działań wychowawczych, zapobiegawczych i interwencyjnych wobec dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniem, jednak działania te były uwzględnione w SPP.

(dowód: akta kontroli str. 41-42)

W Gimnazjum opracowano pisemnie procedury postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń, w tym związanych ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi oraz metody współpracy Gimnazjum z Policją, będące według § 10 rozporządzenia MEN, elementami strategii działań wychowawczych, zapobiegawczych i interwencyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 58-64)

Ustalone nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące badanej działalności

Procedury postępowania w sytuacjach szczególnych zagrożeń związane ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi, obowiązujące w Gimnazjum w latach 2010/2011 i 2011/2012 różniły się od modelowych „Procedur postępowania nauczycieli i metod współpracy szkół z Policją w sytuacjach zagrożenia dzieci oraz młodzieży przestępczością i demoralizacją, w szczególności: narkomanią, alkoholizmem, prostytutką”⁵, zwanych dalej „procedurami modelowymi”. Rozbieżności wynikały z:

- nieopracowania w Gimnazjum procedury dotyczącej jednej z sześciu możliwych sytuacji związanych ze środkami odurzającymi i substancjami psychotropowymi zaproponowanych w ramach procedur modelowych, tj. procedury dotyczącej przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyk,
- nieprzewidzenia w obowiązującej w Gimnazjum procedurze dotyczącej ujawnienia na terenie szkoły ucznia pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego, niezgodnie z procedurami modelowymi, konieczności odizolowania ucznia od reszty klasy oraz obowiązku zawiadomienia policji, gdy uczeń, który ukończył 17 lat spożywa na terenie szkoły alkohol.

(dowód: akta kontroli str. 58-64)

⁴ Dz. U. z 2003 r., Nr 26, poz. 226

⁵ Modelowe procedury postępowania nauczycieli opracowane w ramach jednego z modułów Krajowego Programu Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przestępczości wśród Dzieci i Młodzieży.

Dyrektor Szkoły, Wojciech Murawski, wyjaśnił m.in., że w Gimnazjum nie opracowano procedury dotyczącej przypadku, gdy nauczyciel podejrzewa, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki, gdyż w Szkolnym Systemie Interwencji przewidziane były sytuacje, gdy uczeń jest pod wpływem środka odurzającego oraz gdy znaleziono substancję przypominającą narkotyki. W kwestii nieuwzględnienia w obowiązującej w Gimnazjum procedurze dotyczącej ujawnienia na terenie szkoły ucznia pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego konieczności jego odizolowania od reszty klasy oraz obowiązku zawiadomienia policji, gdy uczeń ukończył 17 lat wyjaśnił, że opracowując procedury nie zauważono potrzeby przewidywania takich działań.

(dowód: akta kontroli str. 35)

Zdaniem NIK sytuacje znalezienia na terenie szkoły substancji przypominającej narkotyki oraz podejrzenia, że uczeń znajduje się pod wpływem środków odurzających nie są tożsame z sytuacją podejrzenia, że uczeń (w tym również pośredniczący w obrocie narkotykami, ale niebędący pod ich wpływem) posiada przy sobie środki odurzające.

W trakcie kontroli NIK, uchwałą Rady Pedagogicznej z dnia 18 października 2012 r. wprowadzono zmiany w dokumencie pn. „Szkolny System Interwencji” polegające na dodaniu procedury postępowania w przypadku stwierdzenia, że uczeń posiada przy sobie substancję przypominającą narkotyki oraz uzupełnieniu procedury postępowania w przypadku ujawnienia ucznia będącego pod wpływem alkoholu lub środka odurzającego o działania związane z jego odizolowaniem oraz zawiadomieniem policji, gdy uczeń ukończył 17 lat.

(dowód: akta kontroli str. 38-39)

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Wdrażanie działań z zakresu profilaktyki narkomanii

2.1. Realizacja działań profilaktycznych

Opis stanu faktycznego

Spośród 6 poddanych szczegółowemu badaniu działań dotyczących profilaktyki narkomanii o charakterze uniwersalnym, przewidzianych do realizacji w SPP w zadaniu pt. „Zapoznanie uczniów i rodziców z rodzajami uzależnień, ich skutkami i sposobami zapobiegania”, w okresie objętym kontrolą Gimnazjum zrealizowało 6 w roku szkolnym 2010/2011 i 4⁶ w roku szkolnym 2011/2012, tj.:

1. powiększenie zbiorów utworzonej w 2009 r. biblioteczki dotyczącej różnych rodzajów uzależnień, w tym narkomanii, o nowe pozycje, w szczególności zakup w listopadzie 2011 r. i wrześniu 2012 r. dwóch serii płyt z filmami profilaktycznymi („Nie zamykaj oczu” i „Asertywność”). Na dzień 10 października 2012 r. biblioteczka Gimnazjum obejmowała 29 pozycji poświęconych problematyce narkomanii, w tym 3 płyty z filmami dvd, 18 artykułów prasowych i 8 scenariuszy zajęć profilaktycznych;
2. program profilaktyczny „Trzeci Elementarz, czyli program siedmiu kroków”, (zwany dalej „Trzeci Elementarz”) zrealizowany przez pedagoga szkolnego w I semestrze roku szkolnego 2010/2011 w jednej klasie trzeciej (około

⁶ Działania: Utworzenie biblioteczki dotyczącej różnych rodzajów uzależnień, w tym narkomania, lekomania, Prowadzenie zajęć profilaktycznych na temat uzależnień i zagrożeń z nimi związanych. Projekcje filmów video na temat uzależnień. Organizowanie wyjść na spektakle profilaktyczne.

20 uczestników) w formie 8-godzinnych warsztatów dla uczniów oraz 2 spotkań dla ich rodziców;

3. szkolenie „Odpowiedzialność prawna nieletnich” zrealizowane we wszystkich klasach pierwszych przez Straż Miejską w Bydgoszczy w I semestrze roku szkolnego 2010/2011 oraz Straż Miejską w Bydgoszczy i Komendę Miejską Policji w I semestrze roku szkolnego 2011/2012 (45 minut);
4. omówienie tematu związanego z profilaktyką narkomanii i zagrożeń z nią związanych przez wychowawców: 2 z 6 klas pierwszych, 5 z 7 klas drugich i wszystkich klas trzecich w trakcie 45 min na godzinie wychowawczej w roku szkolnym 2010/2011 oraz wychowawców: 2 z 6 klas drugich i 3 z 7 klas trzecich w trakcie 45 minut na godzinie wychowawczej w roku szkolnym 2011/2012, w tym poprzez projekcję filmów wideo;
5. poruszenie - zgodnie z wyjaśnieniami nauczycieli - tematyki związanej z uzależnieniem przez wychowawców 3 z 6 klas pierwszych i 2 z 7 klas drugich w roku szkolnym 2010/2011 oraz wychowawców 3 z 6 klas pierwszych w roku szkolnym 2011/2012 podczas zajęć poświęconych tematyce bezpiecznych wakacji, samopoczucia w szkole, promocji zdrowia, sportowych zajęć pozalekcyjnych;
6. omówienie przez wychowawcę klubu szkolnego tematu związanego z substancjami uzależniającymi podczas 45 minutowych zajęć z klasą Ia w I semestrze roku szkolnego 2010/2011;
7. omówienie przez pedagoga szkolnego kwestii związanych z uzależnieniami podczas 45-minutowych zajęć w 2 z 7 klas drugich w I semestrze roku szkolnego 2010/2011;
8. omówienie tematu „Alkohol i inne substancje uzależniające” przez pedagoga szkolnego w I semestrze roku szkolnego 2011/2012 we wszystkich klasach drugich w trakcie 45 min zajęć - temat zajęć zaczerpnięty został z programu „Trzeci Elementarz”;
9. prezentacja przez młodzież gimnazjalną filmów poświęconych problematyce uzależnień i demoralizacji wśród młodzieży („Jestem zły?”, „Cześć Tereska”) w II semestrze roku szkolnego 2010/2011 i 2011/2012 podczas projektów filmowych „Noc Filmowa” organizowanych pod opieką wychowawcy klasy IIb/IIIb;
10. zorganizowanie 7 wyjść na spektakle profilaktyczne, w tym na spektakl „Wspomnienia narkomanki” w dniu 19 stycznia 2011 r. (2 z 7 klas drugich), na spektakl „Złodzieje życia” w dniu 23 lutego 2011 r. (2 z 7 klas trzecich), na spektakl „Wpadka” w dniu 13 czerwca 2011 r. (1 z 6 klas pierwszych, 1 z 7 klas drugich i 1 z 7 klas trzecich), w dniu 28 września 2011 r. (1 z 6 klas drugich), w dniu 3 października 2011 r. (1 z 6 klas pierwszych, 1 z 7 klas trzecich), na spektakl „Carpe diem” w dniu 24 stycznia 2012 r. (1 z 6 klas pierwszych, 1 z 6 klas drugich, 3 z 7 klas trzecich), na spektakl „Dzieci z dworca zoo” w dniu 5 czerwca 2012 r. (1 z 6 klas drugich);
11. zorganizowanie w I semestrze roku 2010/2011 spotkania z rodzicami na temat dopalaczy (30 minut).

(dowód: akta kontroli str. 68-69, 79, 83-94, 101, 144-164, 177-178, 180-184)

Program profilaktyczny „Trzeci Elementarz” jest programem ukierunkowanym na profilaktykę uzależnień dla uczniów w wieku 12-17 lat, rekomendowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji. Jego realizacja na terenie Gimnazjum finansowana była

przez BORPA. Wskazany ośrodek finansował również prowadzenie przez pedagoga szkolnego na terenie Gimnazjum Punktu Interwencji Szkolnej BORPA i Szkolnego Klubu Profilaktyki ukierunkowanych na działania selektywne.

Pedagog szkolna wyjaśniła m.in., że udział Gimnazjum w roku szkolnym 2010/2011 w programie „Trzeci Elementarz” wynikał z jej stałego kontaktu z BORPA, program ten nie był kontynuowany w kolejnych latach z uwagi na brak zapewnienia finansowania przez BORPA.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

O planowanych działaniach skierowanych do rodziców byli oni informowani przez uczniów oraz ogłoszenia wywieszane na terenie Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

W roku szkolnym 2011/2012 nie realizowano, w ramach spotkań z rodzicami, tematyki związanej z narkomanią. Dyrektor Gimnazjum Wojciech Murawski, wskazał w tym zakresie m.in., że po realizacji tej tematyki w roku szkolnym 2010/2011 w kolejnym skupiono się na innych zagadnieniach.

(dowód: akta kontroli str. 102)

W działalności profilaktycznej Gimnazjum nie wykorzystano materiałów zaproponowanych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w opracowaniu „Profilaktyka używania nowych narkotyków tzw. dopalaczy przez młodzież. Oferta działań profilaktycznych adresowanych do dyrektorów szkół, kadry pedagogicznej, rodziców, uczniów oraz organów prowadzących”.

Dyrektor Gimnazjum Wojciech Murawski wyjaśnił m.in., że nie zostały one przesłane do Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 35-37)

W związku z nagłośnieniem zagrożenia związanego z dopalaczami, w I semestrze roku szkolnego 2010/2011 nauczyciele informatyki zatrudnieni w Gimnazjum przeprowadzili z uczniami wybranych klas zajęcia komputerowe, w ramach których uczniowie przygotowywali projekt ulotki (plakatu) lub prezentację związaną ze szkodliwością tych środków. Zajęcia te nie zostały włączone do SPP.

(dowód: akta kontroli str. 95)

W Gimnazjum nie prowadzono w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 zajęć z zakresu profilaktyki narkomanii o charakterze selektywnym. Pedagog szkolna wskazała jednakże, że każdemu z uczniów, u których stwierdzono lub istniało podejrzenie eksperymentowania z papierosami i alkoholem, wyjaśniała mechanizmy wchodzenia w uzależnienie. Uczniowie ci byli objęci Punktem Interwencji Szkolnej BORPA.

(dowód: akta kontroli str. 95)

Mimo nieujęcia w PW ani w SPP, w dniu 9 listopada 2010 r. w Gimnazjum przeprowadzone zostało przez przedstawiciela Straży Miejskiej w Bydgoszczy szkolenie rady pedagogicznej w formie prezentacji multimedialnej w temacie „Dopalacze jako środek uzależniający”.

Ponadto w dniu 24 marca 2010 r. na radzie pedagogicznej z udziałem przedstawicieli Rady Rodziców pedagog szkolna przeprowadziła szkolenie pt. „Zjawisko uzależnienia od środków psychoaktywnych”.

(dowód: akta kontroli str. 96)

Na powiększenie zbiorów biblioteczki szkolnej związane z profilaktyką narkomanii Gimnazjum poniosło w roku szkolnym 2011/2012 ze środków własnych wydatki w łącznej kwocie 1.017,45 zł. Inne działania profilaktyczne nie angażowały środków finansowych Gimnazjum.

(dowód: akta kontroli str. 35-37)

Na koniec każdego roku szkolnego przeprowadzano ewaluację SPP wykorzystując jako narzędzia obserwację zachowań uczniów, diagnozę środowiska wychowawczego przeprowadzane przez pedagoga szkolnego, wnioski nauczycieli zgłaszane na radach, rozmowy z samorządem uczniowskim i konsultacje z radą rodziców. Zarówno Dyrektor Gimnazjum, jak i pedagog szkolni wskazali, że wnioski płynące z monitorowania utwierdzały ich w przekonaniu, że treści SPP pozostają aktualne.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W roku szkolnym 2011/2012 wychowawcy 3 z 19 klas (Ile, IIlc, IIIf) nie zrealizowali, w trakcie roku szkolnego wynikających z Programu Wychowawczego Gimnazjum, zajęć poświęconych wyłącznie profilaktyce uzależnień, w tym również poprzez prezentację filmów wideo lub udział w spektaklu profilaktycznym, nie będących realizacją podstawy programowej.

(dowód: akta kontroli str. 93-94)

Zgodnie z załącznikiem nr 4 szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej, a ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

W SPP obowiązującym w latach szkolnych 2010/2011 i 2011/2012 postanowiono m.in., że w ramach zadania „Zapoznania uczniów i rodziców z rodzajami uzależnień, ich skutkami i sposobami zapobiegania” wychowawcy klas są odpowiedzialni m.in. za prowadzenie zajęć profilaktycznych na temat uzależnień i zagrożeń z nimi związanych.

(dowód: akta kontroli str. 10)

W programie wychowawczym Gimnazjum obowiązującym od 1 września 2011 r. określono natomiast harmonogram godzin do dyspozycji wychowawcy, w ramach którego przewidziano przeprowadzenie zajęć dotyczących profilaktyki uzależnień na wszystkich poziomach kształcenia gimnazjalnego (o tematach: w klasie I – „Mechanizmy wchodzenia w uzależnienie”, w klasie II – „Problem uzależnień od środków psychoaktywnych”, w klasie III – „Problem uzależnienia od różnych środków psychoaktywnych”, film „Dziękuję – nie biorę”).

W kwestii nieprzeprowadzenia ww. zajęć wychowawcy wyjaśnili m.in., że tematyka związana z narkomanią była przez nich poruszana na zajęciach dotyczących: bezpieczeństwa podczas ferii zimowych i wakacji, regulaminu szkoły, bezpieczeństwa w szkole, spędzania wolnego czasu oraz na zajęciach pt. „Jaki jestem, jaki chciałbym być”. Tematyka ta była też poruszana w trakcie realizacji treści programowych nauczanego przedmiotu (biologii).

(dowód: akta kontroli str. 157-158, 165-166, 177-178)

W Szkolnym Programie Wychowawczym Gimnazjum realizacja zajęć, na które powołali się ww. nauczyciele, była przewidziana jako odrębny blok tematyczny. I tak w klasach II przewidziano m.in. realizację zajęć o tematach: „Sposoby spędzania wolnego czasu”, „Moje mocne strony”, „Bezpieczeństwo na wakacjach”, w klasach trzecich „Przypomnienie zapisów podstawowych dokumentów szkoły”, „Jak bezpiecznie spędzać wakacje”, „Dorastanie do miłości”, „Stawiamy sobie cele życiowe”.

(dowód: akta kontroli str. 103-113)

Dyrektor Szkoły Wojciech Murawski wyjaśnił w tym zakresie m.in., że corocznie we wszystkich klasach pierwszych realizowane są zajęcia związane z profilaktyką uzależnień, a brak ich odnotowania jest wynikiem niedostatecznej staranności wychowawców w prowadzeniu dokumentacji lub niejednoznaczności zapisu tematu zajęć.

(dowód: akta kontroli str. 35-37)

Wicedyrektor Szkoły Ewa Purczyńska, kierująca zgodnie z zapisami Statutu pracą wychowawców, wyjaśniła m.in., że brak bezpośrednich wpisów odnoszących się wprost do terminów związanych z uzależnieniami nie świadczy o zaniechaniu podejmowania tej tematyki w różnych formach dydaktycznych w ramach zajęć ogólnych, przedmiotów tj. chemia, biologia, religia i godzin wychowawczych o innych nazwach tematów oraz że tematyka ta była realizowana.

(dowód: akta kontroli str. 51, 188)

2. W jednym przypadku przeprowadzenie zajęć dydaktycznych związanych z profilaktyką narkomanii nie zostało właściwie udokumentowane w dzienniku lekcyjnym, tj. zamiast odnotowania w dzienniku klasy Id faktu przeprowadzenia w dniu 24 listopada 2010 r. zajęć „Odpowiedzialność prawna nieletnich”, do dziennika wpisano i potwierdzono podpisem nauczyciela inny temat zajęć.

(dowód: akta kontroli str. 78, 80, 138-139)

Nieodnotowanie zajęć przeprowadzonych przy udziale Straży Miejskiej w Bydgoszczy stanowiło naruszenie wymogów § 7 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji⁷, zgodnie z którym w dzienniku lekcyjnym wpisuje się tematy przeprowadzonych zajęć edukacyjnych, a przeprowadzenie tych zajęć nauczyciel potwierdza podpisem.

Nauczyciel R.K., który odnotował w dzienniku lekcyjnym inny temat zajęć, wyjaśnił m.in., że „po przeprowadzonych godzinach wychowawczych nie raz przychodzi poświęcać przerwy na rozmowy indywidualne z uczniami o sprawach, których nie można poruszać na forum klasy” oraz że w związku z tym mogła mu umknąć waga tematu przeprowadzonego przez Straż Miejską, w miejsce czego wpisał swój temat.

(dowód: akta kontroli str. 141)

Wicedyrektor Gimnazjum Ewa Purczyńska, sprawująca zgodnie ze Statutem Gimnazjum kontrolę nad poprawnością i systematycznością zapisów w dziennikach lekcyjnych, wyjaśniła m.in., że przy dużej ilości wpisów

⁷ Dz. U. Nr 23, poz. 225 ze zm.

w dzienniku istnieje prawdopodobieństwo umieszczenia wpisu pomyłkowego lub realizacji tematu zastępczego, czego ze względu na upływ czasu nie da się ustalić.

(dowód: akta kontroli str. 188)

Dyrektor Gimnazjum Wojciech Murawski, odpowiedzialny zgodnie z § 23 ww. rozporządzenia za właściwe prowadzenie dokumentacji przebiegu nauczania, wyjaśnił m.in., że brak ten jest wynikiem błędu nauczyciela.

(dowód: akta kontroli str. 190)

2.2. Podejmowanie działań interwencyjnych

Opis stanu
faktycznego

W okresie objętym kontrolą na terenie Gimnazjum nie miały miejsca zdarzenia dotyczące używania, posiadania lub rozprowadzania wśród uczniów środków odurzających, w związku z tym nie podejmowano działań interwencyjnych.

(dowód: akta kontroli str.42)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

2.3. Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Opis stanu
faktycznego

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w Gimnazjum na rzecz uczniów, ich rodziców i nauczycieli była udzielana na zasadach określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji i Sportu z dnia 7 stycznia 2003 r.⁸ oraz rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r.⁹ w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, przez pedagoga szkolnego.

(dowód: akta kontroli str. 137)

W okresie objętym kontrolą w Gimnazjum nie udzielano pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przypadkach zagrożenia uzależnieniem narkomanią.

(dowód: akta kontroli str. 17-21)

Współpraca Gimnazjum z pracownikami Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej nr 1 w Bydgoszczy polegała głównie na prowadzeniu przez specjalistów z tej instytucji zajęć socjoterapeutyczno-integracyjnych na temat narkomanii, w których uczestniczyli uczniowie klas I Gimnazjum, poza tym konsultacjach ze specjalistami z ww. placówki i współpracy przy analizowaniu opinii uczniów, kierowaniu uczniów na badania w ww. placówce, zorganizowaniu przy okazji zebrań z rodzicami punktu konsultacyjnego z udziałem pracowników z poradni.

(dowód: akta kontroli str. 17-21,137)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie mimo stwierdzonych nieprawidłowości działalność w badanym obszarze.

⁸ Dz. U. Nr 11, poz. 114. - rozporządzenie obowiązywało do 31 stycznia 2011 r.

⁹ Dz. U. Nr 228, poz. 1487 - rozporządzenie weszło w życie w dniu 1 lutego 2011 r.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹⁰, wnosi o:

1. Zapewnienie właściwego dokumentowania przeprowadzonych zajęć w dziennikach lekcyjnych.
2. Zapewnienie pełnej realizacji przez wychowawców postanowień Szkolnego Programu Profilaktyki i Programu Wychowawczego Szkoły.
3. Rozważenie wprowadzenia zmian w Szkolnym Programie Profilaktyki Gimnazjum polegających na wprowadzeniu mierzalnych celów, większego stopnia konkretyzacji działań i ich form.

¹⁰ Dz.U. z 2012 r., poz.82

4.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Bydgoszczy.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Bydgoszcz, dnia grudnia 2012 r.

Kontroler/Kontrolerzy
Karolina Lahutta
specjalista k.p.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Bydgoszczy

Dyrektor
Jarosław Wenderlich

.....
podpis

.....
Podpis